

ПАНДЕМИЯ ШАРОИТИДА БЮДЖЕТ-СОЛИҚ СИЁСАТИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Нурмухаммедова Мухтабар Хасановна,

Гулистон давлат университети
катта ўқитувчиси

Кўчмурадов Зафар Равшанович,

мустақил изланувчи

Убайдуллаева Гўзалхон Муродқосим қизи

Гулистон давлат университети талабаси

Бюджет сиёсатини амалга оширилишида бюджет маблағларидан самарали фойдаланиш зарурияти билан белгиланади. Бу ўринда, бюджет харажатларининг устувор йўналишларини аниқлаштириш орқали юзага келишини таъкидлаш лозим. Ушбу жараёнда бюджет харажатларининг бозор муносабатларига асосланган ҳолда давлат зиммасидан хусусий сектор зиммасига ўтиб бориши билан бюджет сиёсатини шаклланиши юзага келади.

Ўзбекистон Республикаси “Бюджет кодекси”га кўра бюджет харажат-ларининг йўналишлари белгиланган бўлиб, бюджет сиёсатининг фундаментал асослари белгиланган. Мазкур кодекснинг 69-моддасига кўра, Давлат бюджетининг харажат қисми қуйидагилардан иборат:

ижтимоий соҳа ва аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш харажатлари;
нодавлат нотижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш харажатлари;
иқтисодиёт харажатлари;
марказлаштирилган инвестицияларни молиялаштириш харажатлари;
давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларини, адлия ва прокуратура органларини сақлаб туриш харажатлари;
судларни сақлаб туриш харажатлари;
фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларини сақлаб туриш харажатлари;
бошқа харажатлар.

Қайд этиб ўтилган харажатлар йўналишлари бюджет маблағлари ҳисобидан молиялаштирилиши белгиланган бўлса-да, улар учун ажратиладиган молиявий ресурслар ҳажмини йиллар кесимида ўзгариши билан бюджет сиёсати йўналишларининг устуворликлари намоён бўлади, деб ҳисоблаймиз. Масалан, ижтимоий соҳа ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш харажатлари таркибида таълим, соғлиқни сақлаш, фан, спорт ва аҳолини моддий қўллаб-қувватлаш каби харажатлар ҳажмининг ўзгариш тенденциялари мазкур йўналишдаги бюджет сиёсати билан чамбарчас боғлиқ тарзда амалга ошади.

Фикримизча, бюджет сиёсатининг шаклланишида бюджет харажат-ларининг маълум соҳа учун ўзгариш тенденцияси билан боғлиқ тарзда юзага келади. Хусусан, иқтисодиёт харажатлари давлат улуши бўлган корхоналарнинг хусусийлаштирилиши баробарида бюджетнинг субсидия хусусиятига эга бўлган харажатларининг камайиши юзага келади.

Мамлакатда бозор муносабатлари чуқурлашиб боргани сари бюджет сиёсатида ҳам туб ўзгаришлар юзага кела бошлайди. Жумладан, давлатнинг зиммасида бўлган баъзи вазифалар пулли тарзда аҳолига етказиб берилиши вужудга келади, натижада бюджет харажатларининг ўзгариши кузатилади. Аксинча, бошқа омилларнинг ривожланиши билан давлатнинг зиммасида вазифаларнинг кенгайиши ҳам юзага келади. Хусусан, пандемия шароитида бу ҳолат яққол кўзга ташланмоқда, бу эса бюджет харажатларининг ошишига, бюджет харажатларидан самарали фойдаланишни назорат қилишни кучайтиришга олиб келмоқда.

Жаҳон иқтисодиётининг ҳолати ва истикболлари тўғрисидаги ҳисоботга кўра, ривожланган мамлакатлар салбий иқтисодий ўсишни бошдан кечирадилар-уларнинг ЯИМи 5 фоизгача тушади. Бу йўқотишларни фақат 2021 йилда, иқтисодиётнинг ўртача йиллик ўсиш суръатлари 3.4 фоизга етган пайтдагина қисман қоплаш мумкин бўлади. Ривожланаётган мамлакатлар иқтисодиётининг қисқариши жорий йилда ўртача 0,7 фоизни ташкил этиши кутилмоқда (ХВЖнинг таҳлилларига кўра, Ўзбекистонда иқтисодий ўсиш 2020 йилда 1,8 фоиз атрофида бўлади, 2021 йилда эса бу кўрсаткич 7 фоизни ташкил этади). Жаҳон миқёсида талабнинг қисқариши ва таъминот занжиридаги узилишлар туфайли жаҳон савдоси ҳажми қарийб 15 фоизгача қисқаради. Жаҳон банкининг Европа ва Марказий Осиё давлатлари учун эълон қилган ҳисоботида 2020 йилда Ўзбекистонда хусусий истеъмолнинг ўсиши атиги 0,4% бўлиши башорат қилинмоқда, таққослаш учун, 2019 йилда мазкур кўрсаткичнинг ўсиши 5,4% ни ташкил этган. Асосий фондларга ялпи инвестицияларнинг ўсиши 3,1% (2019 йилда 33,8% ни ташкил этган), экспорт ва импортнинг ўсиши 2019 йилда мос равишда 10,9% ва 47,3% ни ташкил этгани ҳолда, 2020 йилда эса экспорт 1,2%, импорт эса 3,2%га ўсиши кутилмоқда. Шунингдек, мазкур ҳисоботга кўра, мамлакатимизда инфляция-нинг йиллик суръатлари 15.8% бўлиши кутилмоқда. Шунини алоҳида қайд этиб ўтиш лозимки, мамлакатимиз иқтисодиёт тармоқлари ва соҳалари ўсиши борасидаги таҳлиллар 2020 йилда саноат ишлаб чиқаришнинг ўсиши 1,6 фоизни, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришнинг ўсиши 2,6 фоизни ташкил этишини кўрсатмоқда[2]. Пандемия даврида бюджет сиёсати аҳолининг ҳаётини сақлаб қолиш ва уларни ижтимоий ҳимоя қилишда муҳим ўрин тутди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 19 мартдаги “Коронавирус пандемияси ва глобал инқироз ҳолатларининг иқтисодиёт тармоқларига салбий таъсирини юмшатиш бўйича биринчи навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-5969- сонли фармони асосида Ўзбекистон 1 млрд. АҚШ доллари ҳажмидаги ташқи қарзни жалб этиши кўзда тутилди. Мазкур ҳужжатга кўра, Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузурида Инқирозга қарши курашиш жамғармаси ташкил этилди. ушбу жамғарманинг фонди 10 трлн. сўм этиб белгиланди. Ҳолбуки, ушбу жамғарма глобал эпидемик вазиятнинг кескинлашуви ортидан ташкил этилишига зарурат туғилди. Ушбу жамғарма доирасидаги харажатлар фавқулодда хусусиятга эга бўлиб, давлатнинг ташқи қарз жалб этиши билан молиялаштирилиши мумкинлиги кўзга ташланади. Мазкур фармонга кўра қуйидаги йўналишларда маблағлар сарф этилиши кўзда тутилган:

Коронавирус инфекциясининг тарқалишига қарши курашиш бўйича қуйидаги тадбирларни молиялаштириш, шу жумладан:

даволаш ва бошқа муассасаларни коронавирус инфекцияси тарқалишига қарши курашиш учун зарур бўладиган дори воситалари ва тиббий буюмлар, ҳимоя воситалари ва тест тизимлари билан таъминлаш;

хавф-хатар остида бўлган ёки вирус юқтирганлар билан мулоқотда бўлган шахсларни карантинда сақлаш билан боғлиқ харажатларни қоплаш;

коронавирус инфекцияси тарқалишига қарши курашишда иштирок этаётган тиббиёт ходимларини моддий рағбатлантириш, республика санитария-эпидемиология хизмати томонидан ҳимоя чораларини амалга ошириш харажатлари учун қўшимча маблағлар ажратиш;

юқумли касалликларни аниқлаш, профилактика қилиш ва даволаш бўйича тадбирларга жалб этилган даволаш ва бошқа муассасаларни куриш, таъмирлаш, реконструкция қилиш ва жиҳозлаш;

Қуйидагилар орқали тадбиркорликни ва аҳоли бандлигини қўллаб-қувватлаш:

кичик бизнес ва тадбиркорликни ривожлантириш агентлиги ҳузуридаги Тадбиркорликни ривожлантиришни қўллаб-қувватлаш давлат жамғармаси томонидан биринчи навбатда ижтимоий аҳамиятга эга истеъмол товарларини ишлаб чиқариш, сотиб олиш ва сотиш учун берилган кредитлар бўйича фоиз харажатларини қоплашга кафилик ҳамда компенсация тақдим этишни кенгайтириш;

республика ҳудудларида иқтисодий фаолликни ва бандликни кенгайтиришга қаратилган қўшимча инфратузилма лойиҳаларини амалга ошириш, шунингдек, энг аввало, кичик саноат зоналарида муҳандислик коммуникацияларини куриш;

Аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлашни кенгайтириш, шу жумладан, қуйидагилар учун қўшимча маблағлар ажратиш:

Ўзбекистон қасаба уюшмалари Федерацияси Кенгаши орқали кам таъминланган оилаларни қўллаб-қувватлаш бўйича чораларни кучайтириш ва нафақа олувчилар сонини ошириш;

Ўзбекистон Республикаси Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги ҳузуридаги Жамоат ишлари жамғармасига жамоат ишларини кенгайтириш;

Қуйидагилар орқали иқтисодиёт тармоқларининг барқарор фаолият юритишини таъминлаш:

Ўзбекистон Республикасининг давлат кафолати остида жалб этилган кредитларни сўндириш, шунингдек, биринчи даражали харажатларни амалга ошириш учун фоизсиз бюджет ссудалари ажратиш йўли билан стратегик корхоналарни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш чораларини кўриш; ташқи савдо фаолиятини амалга оширувчи тадбиркорлик субъектлари транспорт харажатларининг бир қисмини компенсация қилиш;

коронавирус инфекцияси тарқалишининг салбий таъсирига энг кўп учрайдиган иқтисодиёт тармоқлари ва соҳаларини, шунингдек, кредит портфели сифати ёмонлашган ҳолларда тижорат банкларини қўллаб-қувватлашнинг қўшимча чораларини тақдим этиш;

уч йилгача бўлган муддатга фоизсиз бюджет ссудаларини ажратиш орқали солиқ тўлаш муддатлари бўйича кечиктириш тақдим этилиши ҳамда тадбиркорлик фаоллигининг сулшлашиши муносабати билан Қорақалпоғистон Республикаси бюджети, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маҳаллий бюджетларида олинмай қолинани даромадлар ўрнини тўлдириш.

Юқорида амалга оширилиши белгилаб берилган барча чора-тадбирлар мамлакатимизда молиявий барқарорликни сақлаб қолишга йўналтирилганлиги билан ажралиб туради. Молиявий барқарорлик деганда молия секторидаги институтларнинг ўз вазифа ва мажбуриятларини узлуксиз ва тўлиқ бажара олиши, шу жумладан, жамғармаларнинг инвестицияларга айланишига хизмат қилиши ҳамда уларнинг кўзда тутилмаган таъсирларга бардошлилигини сақлаб қолиши тушунилади. Бунинг учун ҳукумат турли тезкор чора-тадбирларни амалга ошириши лозим.

Ҳозиргача мамлакатлар пандемиянинг тарқалишини олдини олиш ва унинг иқтисодиётга етказадиган зарарини қоплаш мақсадида қарийб 8 триллион долларлик бюджет чораларини кўрдилар. Глобал миқёсда амалга оширилаётган фавқулудда чоралар ўз ичига харажатларни ошириш ва бой берилган йўқотишларнинг ўрнини қоплаш (3,3 триллион АҚШ доллари), давлат секторини кредитлашни (1,8 триллион АҚШ доллари) ва кафолатлар (2,7 триллион АҚШ доллари) олади. Ҳеч кимга сир эмас, коронавирус пандемияси ва глобал инқироз жаҳоннинг иқтисодий жиҳатдан бақувват давлатлари иқтисодиётига ҳам сезиларли даражада салбий таъсир кўрсатди. Буни маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотиш, хизмат кўрсатиш ҳамда экспорт ва импорт ҳажмларининг камайиши, туризм, транспорт соҳасида кузатиш мумкин. Табиийки, бу жараён Ўзбекистон иқтисодиётини ҳам четлаб ўтгани йўқ.

Мамлакатимизда пандемия ва глобал инқироз ҳолатларининг миллий иқтисодиётимизга салбий таъсирини юмшатиш ва олдини олиш мақсадида тизимли чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Буни коронавирус пандемияси ва глобал инқироз даврида Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети барқарорлигини таъминлаш, коронавирус инфекцияси тарқалишининг олдини олиш борасида амалга оширилаётган ишлар мисолида кўришимиз мумкин.

Иш ҳақи ва унга тенглаштирилган тўловлар, пенсия ва нафақалар ҳамда устувор давлат дастурларини ўз вақтида ва тўлиқ молиялаштириш мақсадида 2020 йил учун Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджети тўғрисидаги Қонунига ўзгартириш ва қўшимчалар киритилди.

Бюджет умумий харажатларини 3 фоиздан ортиқ миқдорга ҳамда биринчи даражали бюджет маблағларини тақсимловчилари учун ажратилган маблағлар миқдорини 10 ва ундан ортиқ фоизга ўзгартиришга тўғри келди.

Президентимизнинг 2020 йил 19 мартдаги “Коронавирус пандемияси ва глобал инқироз ҳолатларининг иқтисодиёт тармоқларига салбий таъсирини юмшатиш бўйича биринчи навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида”ги фармони мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузурида юридик шахс ташкил этмаган ҳолда 10 триллион сўм миқдоридagi Инқирозга қарши курашиш жамғармаси ташкил этилиб, унинг йўналишлари белгиланди [5].

Яна бир жиҳат, давлатимиз раҳбарининг 2020 йил 15 апрелдаги “Коронавирус пандемияси даврида Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети барқарорлигини таъминлаш ва биринчи навбатдаги тадбирларни ўз вақтида молиялаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига биноан бюджет

харажатларини мақбуллаштириш ҳамда республика бюджетидан маҳаллий бюджетларга трансфертларни амалга ошириш юзасидан тегишли чора-тадбирлар белгилаб берилди[6].

Шунингдек, Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги ташкил этилиши муносабати билан вазирликни сақлаш учун 7,4 миллиард сўм қўшимча харажат кўзда тутилди.

Эътиборли жиҳати шундаки, Онкогематологик ва даволаш қийин бўлган касалликларга чалинган беморларни соғломлаштиришга қўмаклашиш жамғармаси ташкил этилди.

Давлат бюджетига тушиши керак бўлган тамаки маҳсулотлари учун акциз солиғи йиғим суммасининг 7 фоизи миқдоридagi маблағни ушбу жамғармага ўтказиш режалаштирилган. Шу сабабли, ушбу миқдор доирасида 100 миллиард сўм маблағ Соғлиқни сақлаш вазирлиги орқали ушбу жамғармага ажратилиши белгилаб кўйилди.

Шунингдек, Бирлашган Араб Амирликлари ва Хитой Халқ Республикасида Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлигининг ваколатхоналари ташкил этилиши муносабати билан ушбу ваколатхоналарни сақлаш учун қўшимча 13,9 миллиард сўм кўзда тутилди.

Яна бир жиҳати, Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Мажбурий ижро бюро тушумларининг қискартирилиши муносабати билан мажбурий ижро бюро объектларини қуриш ва реконструкция қилиш бўйича аввал бошланган ишлардан қарздорликларни қоплаш учун 172 миллиард сўм маблағ ажратилиши ва Президентимиз ва Ҳукуматнинг бошқа бир қатор қарорлари асосида биринчи даражали бюджет маблағлари тақсимловчиларнинг чегараланган миқдорларига ўзгартиришлар киритилди.

Шунингдек, адвокатлар томонидан юридик ёрдам кўрсатилганлиги учун ҳақ тўлаш харажатлари, фермер хўжаликлари томонидан истеъмол қилинадиган электр энергияси қийматини қоплаш учун субсидиялар, нодавлат мактабгача таълим ташкилотлари учун бериладиган субсидияларни талабномалардан келиб чиқиб, маҳаллий бюджетлар орқали молиялаштириш механизмини тартибга солувчи меъёр киритилди.

Юқорида кўрсатиб ўтилган чора-тадбирлар натижасида 2020 йил учун Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджети тўғрисидаги қонунида республика бюджетининг тасдиқланган 100,8 триллион сўм харажатлари 106,3 триллионга етказилди [3].

Ривожланган бозор иқтисодиётига эга бўлган йигирматта мамлакатлар гуруҳи 7 трлн. долларлик чора – тадбирларни амалга оширишмоқда. Шу билан бирга, истеъмол ва даромадларни барқарорлаштирувчи иқтисодиётнинг автоматик стабилизаторлари – солиқ ва ижтимоий таъминот тизими воситалари (ишсизлик бўйича нафақалар, прогрессив солиққа ториш) орқали бюджетни қўллаб-қувватлаш амалга оширилмоқда.

Мамлакатлар қуйидаги уч тамойилга амал қилишлари талаб этилади:

Аҳолига асосий товар ва хизматлардан фойдаланиш, шунингдек, муносиб ҳаёт сифатини таъминлаш учун мақсадли ёрдам кўрсатиш. Пандемиянинг тузатиб бўлмас оқибатларини олдини олиш, ишдан бўшатиш ва банкротликка чек қўйиш мақсадида ташкилот ва корхоналарни мақсадли қўллаб-қувватлаш.

Самарадорликни ҳисобга олган ҳолда ресурсларни вақтинчалик асосларда ажратиш ва харажатларни кўп йиллик бюджет ҳисоботларида акс эттириш. Ҳукуматлар самарали бошқарув тамойилларини амалиётга жорий қилишлари талаб этилади.

Барча бюджет хатарларини баҳолаш, кузатиб бориш ва ошкор қилиш керак, чунки барча чоралар ҳам, дарҳол бюджет танқислиги ва қарз даражасига таъсир қилмайди. Масалан, тижорат кредитлари бўйича давлат кафолатлари харажатларни дарҳол кўпайишига олиб келмасида, аммо компаниялар келажакда ўз мажбуриятларини бажармаса, бу албатта давлат ҳисобларида акс эттиши табиийдир.

Фуқаролар ҳаёти ва хавфсизлигини таъминлаш мақсадида ҳукуматлар соғлиқни сақлаш ва фавқулодда хизматлар учун қўшимча маблағлар ажратиши талаб этилади, аммо шуни алоҳида таъкидлаб ўтиш лозимки, мазкур жараёнларни амалга ошириш бир қатор қийинчиликларни келтириб чиқаради.

Биринчидан, соғлиқни сақлаш тизимининг имкониятлари чекланган мамлакатлар ресурсларни етарли даражада ошира олмаяпти.

Иккинчидан, бозор шаклланаётган ва ривожланаётган мамлакатларда олинаётган қарз маблағларининг чекланиши ижтимоий ҳимоя ва ҳаётий муҳим давлат хизматлари(транспорт,

энергетика, алоқа)га ажратилаётган маблағлар улушини сақлаб қолган ҳолда соғлиқни сақлаш тизимига йўналтирилаётган маблағларнинг кўпайтирилишини тақозо қилади.

Глобал миқёсдаги ҳамкорлик вакцина ва дори-дармонларни барча учун мавжуд бўлишига ёрдам беради, шунингдек, соғлиқни сақлаш тизими имкониятлари чекланган мамлакатларга тиббий ресурслар ва фавқулодда молиялаштириш орқали кўмак кўрсатади.

Вирус тарқалишини секинлаштириш учун зарур бўлган ва мактаблар, ресторанлар, савдо марказлари, офислар ва фабрикаларнинг ёпиқ ҳолда фаолият кўрсатишини тақозо этувчи ижтимоий масофа муқаррар равишда иқтисодий харажатларни келтириб чиқаради. Фуқаролар, корхона ва ташкилотларнинг ҳозирги шароитда яшовчанлиги кўп жиҳатдан мақсадли бюджет кўллаб-қувватлашига кўп жиҳатдан боғлиқдир.

Мамлакатларнинг институционал ва молиявий имкониятлари улар таклиф қилиши мумкин бўлган ёрдам миқдорига, шунингдек, кўрилаётган чора-тадбирларнинг тузилиши ва турига таъсир кўрсатади. Ривожланган бозор иқтисодиётига эга бўлган мамлакатлар мавжуд тараққий этган солиқ тизими ва солиқ имтиёзларидан кенг фойдаланган ҳолда аҳоли ва кмпанияларни кўллаб-қувватлаш борасида етарлича катта имкониятларга эгадирлар.

Ривожланаётган бозорга эга бўлган ва ривожланаётган мамлакатлар одатда тезкор чоралар кўриш борасида камроқ молиявий имкониятларга эга бўладилар. Улар ҳозирги шароитда бир қатор: пандемия, товарлар ва хизматлар учун ташқи талабнинг кескин пасайиши, товарлар нархининг тушиши, капиталнинг чиқиб кетиши ва капитал бозорларида қарздорлик харажатларининг кўтарилиши каби муаммоларга дуч келадилар.

Бундай ҳолларда Ҳиндистон, Кения, Бангладеш каби мамлакатларда ноёб идентификация тизимлари ва рақамли технологиялар ёрдамида пул ўтказмаларини амалга ошириш, озиқ-овқат маҳсулотларини етказиб бериш ва тиббий хизматларни кўрсатиш ишларини амалга оширилмоқда. Хитойда транспорт, туризм ва меҳмондўстлик соҳаларида энг кўп зарар кўрган фуқаролар ва компанияларга вақтинчалик солиқ имтиёзлари берилмоқда. Кўшилган қиймат солиғининг тўлиқ ва ўз вақтида қайтарилиши компания-ларга зарур маблағлардан фойдаланишни таъминлаш имконини беради.

Адабиётлар

1. Abulov, M. O. (2021). Some inverse problems for the hyperbolic equation. *ASIAN JOURNAL OF MULTIDIMENSIONAL RESEARCH*, 10(4), 341-353.
2. Абулов, М. О. (2020). О некоторые приложения теории булевых функций. In *Modern stochastic models and problems of actuarial mathematics* (pp. 73-74).
3. Абулов, М. О. (2019). КРАЕВАЯ ЗАДАЧА ДЛЯ УРАВНЕНИЯ СМЕШАННО-СОСТАВНОГО ТИПА. *Актуальные проблемы математики и информатики: теория, методика, практика*, 15.
4. Абулов, М. О. (2019). Нелокальная задачи для одного уравнения третьего порядка. In *Информационные технологии и математическое моделирование (ИТММ-2019)* (pp. 186-190).
5. Абулов, М. А. (1991). О разрешимости и численной реализации краевых и смешанных задач для одного класса уравнений третьего порядка гиперболического типа (Doctoral dissertation, Новосибир. гос. ун-т).
6. Абулов, М. О. СМЕШАННАЯ ЗАДАЧА ДЛЯ ГИПЕРБОЛИЧЕСКОГО УРАВНЕНИЯ ТРЕТЬЕГО ПОРЯДКА. *КАРШИ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ*, 123.
7. Abdirahmanov, A. (2022). The educational purpose of teaching mathematics. *Karshi-Journal of Pedagogical Inventions and Practices*.
8. Abdirahmonov, A. (2022, March). OBJECTIVES, CONTENT AND MAIN TYPES OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES IN MATHEMATICS. In *E Conference Zone* (pp. 118-121).
9. Abdirahmonov, A. (2022, March). THE SUBJECT OF MATHEMATICS PURPOSE AND CONTENT. In *E Conference Zone* (pp. 83-85).
10. Abdirahmanov, A. (2021). Ways of formation of the professional skills of undergraduate mathematicians. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(5), 1202-1208.